

Täysistunto

Keskiviikko 4.4.2018 klo 14.00—18.19

12. Lakialoite laiksi lastensuojelulain 13 b §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 97/2017 vp Li Andersson vas ym.

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu

18.02 **Li Andersson vas** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä lakialoite on vastaus yli tuhannen sosiaalityöntekijän ja sosiaalialan opiskelijan marraskuussa viime vuonna julkaisemaan hätähuutoon koskien lastensuojelun parissa työskentelevien ihmisten ylikuormitusta. Lasten oikeuksien päivänä julkaistu adressi herätti erittäin tervetullutta ja tarpeellista keskustelua suomalaisen lastensuojelun tilanteesta. Valitettavasti se ei ole ensimmäinen kerta. Pienen Eerikan äärimmäisen traaginen tapaus johti myös edellisellä vaalikaudella laajaan poliittiseen keskusteluun lastensuojelun resursseista ja niiden suuntaamisesta. Kehittämistoimenpiteitä laadittiin ja resurssejakin kyllä on lisätty, mutta siitä huolimatta tilanne ei ruohonjuuritasolla työtä tekevien näkökulmasta selvästikään ole parantunut.

Tämäkin hallitus on omalta osaltaan ryhtynyt toimiin ja on käynnistänyt laajan selvityksen lastensuojelutyön kuormittavuudesta. Se on tervetullutta ja tarpeellista, kuten myös ehdotukset ennaltaehkäisevän perhetyön sekä lastensuojelun tiimimallityöskentelyn kehittämisestä.

Hallituksen asettaman selvityshenkilön Aulikki Kananojan ensimmäinen väliraportti julkaistiin pari viikkoa sitten. Väliraportissa arvioidaan, että valtakunnallisen keskimäärän ylittäviä sosiaalityöntekijöiden asiakasmääriä esiintyy noin 40 prosentissa palvelujen järjestäjistä. Se on todella paljon ja kertoo siitä, että tilanne suomalaisissa kunnissa edelleen on hyvin vakava. Marraskuussa julkaistussa sosiaalityöntekijöiden laatimassa adressissa ilmaistaan vakava huoli lasten ja nuorten heitteillejätöstä, jota lastensuojelutyön krooninen aliresursointi saa aikaan useassa kunnassa. 40, 60, jopa 80 lasta sosiaalityöntekijää kohden on kestävätilanne, kun asiakkaina on lapsia, joiden tilanteet ovat vakavasti vaarantuneita ja turvattomia.

Sosiaalityöntekijöiden kuormituksen taustalla on monenlaisia tekijöitä. Asiakasmäärien kasvu voi johtua työn organisoinnin puutteista, pätevien työntekijöiden saamisen vaikeuksista tai kunnan pienestä koosta, ja asiakkaiden tilanteiden vakavuus eli työn intensiteetti myös vaihtelee. Kananojan väliraportissa painotetaan yksintekemistä yhtenä vakavimmista riskeistä lastensuojelutyössä. Työn henkistä kuormittavuutta lisää toisin sanoen myöskin se, että monet työntekijät tekevät vaativaa työtä liian yksin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

Matalan kynnykset palvelut ovat keskeisin keino vähentää raskaiden korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Siksi tässä väliraportissa esitetyt ehdotukset muun muassa tiimimallin käyttöönotosta sekä matalan kynnyksen perhetyön lisäämisestä ovat varsin kannatettavia. Perhetyön vahvistaminen neuvoloissa ja perhekeskuksissa sekä kotipalvelun vahvistaminen entisestään ovat tärkeitä toimia varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevien palveluiden lujittamiseksi.

Varhaisen tuen merkityksestä ei siis ole erimielisyyttä, mutta Kananoja tulee raportissaan siihen johtopäätökseen, että sote- ja maakuntauudistuksen aiheuttamassa lasten ja perheiden palvelujen nykyisessä muutostilanteessa sosiaalityöntekijöiden lakisääteiset asiakasmitoitukset eivät ole tarkoituksenmukaisia. Pidän erittäin huonona, jos hallitus tämän seurauksena nyt on rajaamassa pois lakisääteisen enimmäisasiakasmäärän keinona puuttua lastensuojelutyön kuormitukseen. Varhaiseen tukeen ja perhetyöhön kohdistuvien panostusten lisäksi tarvitaan myös välittömiä ja heti vaikuttavia toimia kuormituksen vähentämiseksi. Muun muassa ammattijärjestö Talentia, joka selvitysryhmässä jätti eriävän mielipiteen juurikin mitoituksesta, on todennut, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lakisääteinen asiakasmitoitus on ainoa keino, jolla voidaan välittömästi ja konkreettisesti puuttua sosiaalityöntekijöiden kuormitukseen.

Lastensuojelun kuormituksen vähentäminen on äärimmäisen tärkeää ja akuuttia. Se on lasten oikeuksiin ja hyvinvointiin suoraan vaikuttava kysymys, ja suhtautuminen ratkaisuihin ei voi olla varhaisen tuen ja lakisääteisen asiakasmitoituksen asettaminen vastakkain, vaan ongelman purkaminen laaja-alaisesti niin välittömästi vaikuttavilla toimilla kuin kehittämällä perheille suunnatun tuen malleja ja sosiaalityötä.

Lastensuojelun lakisääteinen enimmäisasiakasmäärä ei siis ratkaise kaikkia niitä ongelmia, joita tämänpäiväiseen lastensuojelutyöhön liittyy, mutta se olisi ehdottomasti ja selkeästi parannus nykytilanteeseen verrattuna. Lakisääteinen mitoitus ei ole ristiriidassa sen kehittämistyön kanssa, jota nyt tehdään, mutta se loisi lakisääteisen perälaudan resurssien turvaamiseksi myös niissä kunnissa ja niiden työntekijöiden kohdalla, jotka edelleen ja jatkossakin kamppailevat liian suuren asiakasmäärän kanssa.

18.08 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tänään oli Kansalaisinfossa lapset ja sote-uudistus -seminaari, ja siellä Lastensuojelun Keskusliitosta Sauli Hyvärinen totesi minusta osuvasti, että lastensuojelu on hyvinvointivaltion kuumemittari. Kuumemittari näyttää selkeästi tällä hetkellä, että yhteiskunnassamme on vakava sairaus. Siksi tämä lakialoite on hyvä ja kannatettava.

Jokainen voi ymmärtää, että jos yhdellä sosiaalityöntekijällä on lastensuojelussa 40, 60 tai jopa 80 lasta, niin lasten ja perheiden auttaminen on melko mahdotonta. Lastensuojelun piirissä olevat lapset ja perheet tarvitsevat kohtaamista ja rinnalla kulkemista. Jotta lapsi ja perhe tulisi autetuksi, on työntekijällä oltava mahdollisuus paneutua kokonaistilanteeseen riittävän huolellisesti. Lastensuojelutilanteissa on hyvä mahdollisuus kääntää lapsen, nuoren ja myös koko perheen tilanne niin sanotusti uusille urille, mutta se vaatii sitä, että syntyy luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Tällainen auttava suhde ei synny, jos lapsi, nuori tai perhe aistii, ettei työntekijöillä ole hänelle tai heille aikaa.

Arvoisa puhemies! Toisaalta tilanne on kohtuuton myös työntekijöiden näkökulmasta, sillä mikään ei ole niin uuvuttavaa kuin ammatti-identiteetin ja todellisuuden välinen ristiriita. Moni sosiaalityöntekijä kokee, ettei pysty tekemään työtään niin hyvin kuin pitäisi ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

haluaisi, ja kun se on jatkuva olotila, niin kyllä varmasti uuvuttaa. Ja kun työolosuhteet ovat nykyisen kaltaisia, niin en yhtään ihmettele, jos sosiaalityöntekijöistä on pula.

Kannatan lämpimästi tätä lakialoitetta.

18.10 Hanna Halmeenpää vihr: Arvoisa rouva puhemies! Lastensuojelulakia koskeva lakialoite siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saisi olla vastuullaan vain sellainen määrä lapsia, että hän, viranhaltija, voi suoriutua lastensuojelulakiin tai muuhun lastensuojelua koskevaan lainsäädäntöön sisältyvistä velvoitteista, on erittäin perusteltu. Yksittäisellä lapsen asioista vastaavalla voisi lakialoitteen mukaan näin olla vastuullaan enintään 30 lasta.

Arvoisa puhemies! Monet lapset ja nuoret Suomessa voivat hyvin mutta valitettavasti eivät kaikki. Viime vuosina kuilu hyvin ja huonosti voivien lasten ja perheiden välillä on jopa kasvanut. Päättäjien keskuudessa on laaja yhteisymmärrys siitä, että eriarvoistumiselle ja syrjäytymiselle pitää, kannattaa ja ehdottomasti tulee tehdä jotakin, vieläpä nopealla aikataululla. Monissa kunnissa toteutus kuitenkin ontuu. Menokehykset eivät veny, resursseista on pulaa, toimet ja tavoitteet eivät aina ole kunnossa. Missään olosuhteissa valtio, kunnat ja me päättäjät emme kuitenkaan voi väistää vastuutamme siitä, että lasten hyvinvointia vakavasti vaarantaviin tilanteisiin ja kaltoinkohteluunkin on pystyttävä reagoimaan nopeasti, kuten laki edellyttää.

Lapsi ja hänen hätänsä ei saa hukkuu juoksevien asioiden virtaan lastensuojelussa sen vuoksi, että äärimmäisen tärkeää työtä tekevät sosiaalityöntekijät olisivat ylikuormitettuja. Siinä vaiheessa, kun lapsen kannalta moni asia on jo mennyt niin pahasti pieleen, että ollaan lastensuojelun viranomaistyön piirissä, ei uusiin vahinkoihin, eli tässä vaiheessa viranomaistyössä tapahtuviin vahinkoihin, kohtuuttomuuksiin ja lapsen kannalta jopa täysin peruuttamattomiin virheisiin ole varaa. Siinä vaiheessa on ehdottomasti pystyttävä varmistamaan, että lastensuojelun lainsäädännölliset velvoitteet ja lapsen etu toteutuvat ja että siis varmistetaan myös lastensuojelun resursointi. Voidakseen suojella vakavasti hyvinvointia vaarantavissa tilanteissa olevia lapsia lastensuojelun sosiaalityöntekijät tarvitsevat aikaa ja rauhaa tutustua lapseen, luoda ja ylläpitää luottamusta sekä selvittää riittävästi lapsen asioita, ihmissuhteita ja arjen kokemuksia. Kiire ja ruuhka häiritsee lastensuojelutyössä ja vaarantaa vakavasti työn laatua ja vaikuttavuutta. Riski virheisiin kasvaa kiireessä. Myös moni lastensuojelun työntekijä jää liian kiireen ja kuormituksen vuoksi työyhteisössään vaille vaativan ja vastuullisen työnsä edellyttämää tukea.

Arvoisa puhemies! Kuntaliiton loppuvuodesta 2017 toteuttamaan lastensuojelun kuntakyselyyn vastasi 92,3 prosenttia kaikista Suomen lastensuojelun järjestäjätahoista. Kyselyssä kartoitettiin muun muassa lastensuojelun käytössä olevia resursseja ja työn kuormitustekijöitä sekä kuntien lastensuojelun näkemyksiä sote-uudistuksesta. Kunnat arvioivat myös, millä tavoin lapsiin kohdistuvien pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyjen selvittäminen nykyisin toimii. Samaan aikaan julkaistiin jo mainittu yli tuhannen sosiaalityöntekijän adressi, jonka taustalla on vakava huoli siitä, että lapset ja nuoret kokevat jo suoraan heitteillejättöä lastensuojelun kroonisen aliresursoinnin vuoksi. Kun asiakkaana on lapsia, joiden tilanteet ovat vakavasti vaarantuneita ja turvattomia, 40, 60 tai jopa 80 lasta sosiaalityöntekijää kohden on kestämaton tilanne. Kuntaliiton kyselyn mukaan 43 prosenttia lastensuojelun järjestäjätahoista arvioi tällä hetkellä olevansa tilanteessa, jossa heiltä myös puuttuu lastensuojelussa tarvittava sosiaalityöntekijöiden sijaisresurssi kokonaan tai

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

sitä on täysin riittämättömästi. On selvää, että puute työntekijöistä heikentää lastensuojelua ja viranomaistehtävien hoitoa.

Arvoisa puhemies! Kuntien tehtävä on järjestää sekä ennaltaehkäisevät lasten ja perheiden palvelut että lastensuojelun resurssit siten, ettei lapsen kannalta täysin kohtuuttomia ja lainvastaisia tilanteita viranomaistyön puutteiden vuoksi aiheuteta. Meidän lainsäätäjien, eduskunnan, velvollisuus on huolehtia siitä, että lastensuojelulakiin kirjataan lapsen edun ja kohtuuden mukaiset rajat, jotta lastensuojelun viranhaltijalla on oikeus ja mahdollisuus suoriutua tehtävistään asiallisesti ja lainmukaisesti. Siksi tämän lakialoitteen kannattamisen voi olettaa olevan jokaisen kansanedustajan kanta. Näin itse vahvasti toivon.

18.15 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Kiitos arvokkaasta lakialoitteesta. Varmasti jokainen sana, mikä siihen on kirjoitettu, on totta. Itselläni on ollut tilaisuus nyt niin sairaanhoitopiirin hallituksen puheenjohtajana kuin valtuuston puheenjohtajana nähdä yhden maakunnan ongelmat lastensuojelussa ja oikeastaan se kierre, mihin liian moni lapsi joutuu ja mitä ne vaikeudet sitten käytännössä tarkoittavat.

Mutta haluaisin tuoda tämän resurssipulan lisäksi, minkä tiedämme, myös tämän talouden näkökulman, kun tietysti nykyaikana tykätään puhua euroista ja säästämisestä. Me kaikki tiedämme, mitä lapsen sijoittaminen maksaa. Puhumme jopa keskimäärin 100 000 euron vuosikustannuksista ja samaan aikaan puhumme ennaltaehkäisystä, mutta silti uskallan väittää, että meidän ennaltaehkäisevä työ ei vieläkään ole sillä tasolla kuin se voisi olla. Kysymys ei ole vain resursseista vaan myös asiakasohjauksesta, miten osaamme ottaa lapsen haltuun, miten näemme ne perheen ongelmat mahdollisimman aikaisin päiväkodissa, koulussa tai muualla.

Yksi ongelmakenttä, joka on tullut vastaan, liittyy lasten ja nuorten päihdehuoltoon. Liian usein kentältä kuuluu viestiä, että ei suhtauduta riittävällä vakavuudella siihen, että nuorella on päihdeongelma, ja liian usein viestiä tulee siitä, että lastensuojelussa ei ehkä tehdä oikealla tavalla arviota nuoren hoidosta tai sen tarpeesta. Kuulee jopa siitä, että nuoria säilötään sen sijaan, että heidät ohjattaisiin hoitoon.

Joten toivon, että tämän lakialoitteen innoittamana ja avulla saisimme keskusteluun myös laajemmin lastensuojelun tilanteen ja sen, että jokaisella nuorella olisi mahdollisuus hoitoon, jos hän sitä tarvitsee, etenkin huume-, päihde- tai alkoholiongelman osalta.

18.17 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Skinnarille hyvästä puheenvuorosta. Kannattaa aina kysyä, mitä maksaa, jos asiat jätetään hoitamatta. Lapsiin ja nuoriin panostaminen on paras tulevaisuuden investointi, minkä voimme ikinä tehdä. Jos lapset ja nuoret jätetään hoitamatta, niin tulevaisuuden kustannukset kasvavat huomattavasti. Totta on, että ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen ovat kaikkein kustannusvaikuttavimpia toimenpiteitä, joita voidaan tehdä tästäkin näkökulmasta. Olen samaa mieltä edustaja Skinnarin kanssa, että aivan liian huonosti tämä asia on yhteiskunnassamme ja kunnissa hoidettu.

Mutta toisaalta, kun puhutaan jo lastensuojelun parissa olevista lapsista, niin silloinkin ne kaikki toimenpiteet, joita tehdään heidän auttamisekseen, ovat kuitenkin sekä inhimillisiä että myöskin yhteiskunnan talouden kannalta järkeviä toimenpiteitä, ja tästä on kysymys tässä lakialoitteessa. Jos lastensuojelun parissa olevat lapset eivät saa riittävää apua siinä vaiheessa, kun he sitä tarvitsevat, niin se on suunnattoman suuri menetys inhimillisesti ja taloudellisesti koko yhteiskunnalle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.